

Milan Šup

Z historie učňovského školství v Polné

V roce 1869 byl vydán Říšský školní zákon. Řízení škol převzal od tohoto roku stát. Byla uzákoněna osmiletá školní docházka a zřízeny obecné a měšťanské školy.

Za Rakouska-Uherska byla ve školních okresech, a tím byla tehdy i Polná, nositelem všech tak zvaně vydržovatelských povinností a práv měšťanská zastupitelstva. Školní okres nebyl samostatnou právnickou osobou, ale pouhým názvem pro funkci, kterou obec vykonávala ve své vlastní působnosti.

Živnostenské školství bylo zároveň v rukou společenstev, jež představovala nástupce cechů a státu. Metodicky podléhalo ministerstvu školství, které na ně přispívalo. Živnostenská společenstva vznikala na základě říšského zákona č. 39 ze dne 15. 3. 1883. V Polné byla čtyři a v době jejich ustavení sdružovala 245 členů. Rozdělení živnostníků do čtyř společenstev provedl Prozatímní výbor živnostníků soudního okresu Polná, zvolený na valné hromadě dne 18. listopadu 1883. Vznikla tato společenstva:

- dřevo, kov a papír zpracovávající
- obchodníků, které bylo se 75 členy největší
- živností potravních
- živností oděvních a jim příbuzných, které mělo 51 členů a bylo v té době nejmenším společenstvem

V čele každého společenstva stál předseda a místopředseda.

Učňovské školství existovalo v Polné již před účinností výše uvedeného zákona. V polovině 19. století, kdy bylo ve městě z řemesel nejvíce rozšířeno soukenictví, starali se o výuku učňů tohoto řemesla mistři soukeničtí za přísného dozoru soukenického cechu. Uční, nejen soukeničtí, se již od školního roku 1863/1864 vzdělávali každou neděli také ve škole vždy od 13 do 15 hodin, jak uvádí ředitel školy Ignác Spinar v *První roční zprávě hlavní školy v Polné z roku 1865*. Po vyučování odcházeli tehdy učedníci hromadně do kostela na bohoslužby. Můžeme si položit dotěrnou otázku, kam by se asi odebrali dnes.

S rozvojem řemesel a průmyslu ve druhé polovině 19. století vznikala poptávka po kvalifikované pracovní síle postupně i v Polné. Dosavadní výuka učňů zaměřená především na praktickou výuku v dílnách řemeslníků-mistrů se v nových podmínkách stávala s rozvojem nových technologií nedostatečnou pro jejich širší uplatnění, zejména pak mimo Polnou.

S cílem zkvalitnit výuku a výchovu učňů rozhodli v roce 1882 místní zastupitelé založit Průmyslovou školu pokračovací v Polné. S výukou bylo započato již 5. listopadu v Bakalářském domě čp. 48 na Husově náměstí se 127 žáky. V tomto roce byl též položen základní kámen pro výstavbu budovy měšťanské a obecné školy chlapecké v Komenského ulici. Budova, která byla dokončena v rekordním čase v roce 1883, sloužila v dalších letech pro teoretickou přípravu učňů v průmyslové škole pokračovací a jejím nástupnickým organizacím až do školního roku 1946/1947. Ve škole se vyučovalo od října do konce dubna jednou týdně v neděli dopoledne od 9 do 12 hodin. Od konce dvacátých let minulého století se podle dostupných informací vyučovalo ve všední dny odpoledne po 14. hodině, kdy již byla školní budova uvolněna žáky obecné a měšťanské školy.

Koncem 19. století navštěvovalo školu v průměru 120 žáků, např. v roce 1897 to bylo 127 žáků. Byli rozděleni do I. až III. třídy v návaznosti na délku učebního poměru. Ve výše uvedeném roce jich bylo v I. ročníku 52, ve II. ročníku 40 a ve III. ročníku 35 žáků. Od roku 1885 byli, podle § 100 novely živnostenského zákona a stanov Průmyslové školy pokračovací v Polné, povinni všichni polenští učni tuto školu navštěvovat.

V dalších letech se počet zájemců o učební poměr a Průmyslovou školu živnostenskou pokračovací zvyšoval. Ve dvacátých letech minulého století přicházely do učebního poměru silné populační ročníky z období před první světovou válkou. V roce 1922/1923 navštěvovalo školu 211 učňů, v následujícím roce to bylo 200 učňů a 25 učnic, v roce 1926 navštěvovalo školu 227 učňů a 24 učnic; na jejich výuce se podílelo 5 učitelů a 6 mistrů. Na tehdejší Polnou úctyhodný počet učedníků. Zajímavý je tehdejší poměr učňů a učnic. Dívky v té době zůstávaly v domácnosti nebo vykonávaly méně kvalifikované práce, pokud byly zaměstnány. V učebním poměru to byly krejčové a švadleny, pro které se v roce 1922 škola obracela se žádostí na Místní školní výbor v Polné o přidělení dvou místností se stoly vhodné velikosti pro výuku. V tomto roce se změnil název školy na Všeobecnou živnostenskou pokračovací školu v Polné. Praktická výuka učňů byla zajišťována Společenstvem stavebních živností řemeslných v koordinaci s touto školou. Představeným společenstva byl majitel strojírna a později i starosta města Rudolf Aron.

Ve třicátých letech minulého století již docházelo k poklesu počtu učňů i učnic. V roce 1932, kdy škola slavila 50 let od svého vzniku, bylo ve škole 125 učňů. Za padesát let existence školy se ve výuce učňů vystřídal 61 pedagogů. V průběhu padesáti let byla léta úspěšná i méně úspěšná. Do výuky se černým písmem zapsalo období první světové války se všim

negativním, co přinesla. Za Rakouska-Uherska se škola obrátila dopisem na c. k. hejtmanství v Německém Brodě, aby zakročilo u mistrů, kteří své učně do školy neposílají. Následovaly omluvy a písemné závazky k nápravě. V roce 1930 požadoval školní inspektor Vytáček výuku ve škole ve všední den s tím, že *„...vyučování po dvou hodinách je neúsporné pro zaměstnavatele, nepříhodné pro učně, neb jde přímo z práce do školy.“* Požadavku bylo vyhověno a výuka probíhala v dalších letech ve středu odpoledne v budově chlapecké školy až do školního roku 1946/1947, s výjimkou období druhé světové války, kdy škola po určitou dobu sloužila jiným účelům - ubytování pro uprchlíky a také německému Wehrmachtu.

Ředitelem-správcem školy s posledním označením „Učňovské školy v Polné“ byl zpravidla některý z kantorů vyučujících na polenské škole chlapecké. Byl to Tomáš Pelikán na přelomu 19. a 20. století, František Pokorný ve dvacátých letech, v letech 1937–1941 to byl Bohuslav Fišer a mezi posledními Emanuel Maršík. K prvním učitelům patřili R. Chudoba, J. Kalina, F. Lendfeld, K. Müller, E. Rufer, K. Vrba. V dalších letech se na výuce podíleli též výše uvedení F. Pokorný, B. Fišer, E. Maršík, ze známých dlouholetých polenských kantorů to byli zejména Stanislav Teska, Josef Provazník a další místní učitelé. Kromě vzdělaných pedagogů se na výuce učedníků podíleli i odborníci z praxe. Například písemnosti a účetnictví vyučoval absolvent obchodní akademie Karel Taur ml., který byl účetním v továrně na obuv Karla Taura st.

Na přelomu 19. a 20. století již získávali učni znalosti například z předmětů: písemnosti, živnostenské počty, živnostenské účetnictví, kreslení odborné pro řemesla. Zajímavý byl předmět s názvem počátky kreslení od ruky. V dalších letech se struktura předmětů měnila dle potřeb učebních oborů, jako např. nauka o zboží a prodeji pro učební obor obchodní příručí aj. Pro budoucí řemeslníky a živnostníky, kteří se, jak se říkalo, „chtěli udělat pro sebe“, to byly předměty pro jejich činnost užitečné.

Zajímavá byla klasifikační stupnice v tehdejší průmyslové škole pokračovací. V hodnocení prospěchu ještě v podstatě shodným se současným: velmi dobrý, dobrý, dostatečný, nedostatečný. Hodnocení školní docházky bylo též ve čtyřech stupních: velmi pilná, pilná, nestálá, nedbalá. Přísná kritéria byla pro hodnocení „mravného chování“: zcela náležitě, náležitě, méně náležitě a nenáležitě. Pro pedagogy žáků navštěvujících školu jeden den v týdnu na spravedlivé hodnocení asi značně obtížné. K hodnocení mravnosti chování mohlo jako podklad sloužit dodržování „Kázeňského řádu Pokračovací školy v Polné“ vydaného v roce 1889 ma-

jitelem papírnictví Miloslavem Ráčkem, který zasedal v místní školní radě obecního zastupitelstva ve funkci školního dozorce. Autorský podíl na kázeňském řádu měli i členové školské rady – zástupci školy – učitelé Tomáš Pelikán a Engelbert Rufer.

Všimněme si ještě, jak byly uváděny stupně hodnocení chování žáků na tiskopisu vysvědčení později – v roce 1945: chvalitebné, uspokojivé, málo uspokojivé, nezákonné. V uvedeném roce byl žák vybaven Kontrolní knížkou, kterou byl „...povinen přinést ve vyučovací den do školy k potvrzení návštěvy na vyučování a na konci každého týdne ji předložit učebnímu pánu k podpisu.“ Povinností učebního pána bylo kontrolní knížku prohlédnout a podepsat. Pouhé označení obchodním razítkem nestačilo.

První republika převzala v roce 1918 spolu s legislativou a systémem správy i rakousko-uherské školství. Byrokracie, v tom dobrém slova smyslu, za starého mocnářství fungovala důkladně, na rozdíl od překotných změn ve školském systému i správě státu od konce druhé světové války až do současnosti. Pro ilustraci: na vysvědčení průmyslové školy pokračovací z roku 1889 najdeme doložku „Prosto kolku dle výnosu c. k. min. vyuč. ze dne 16. června 1878, č. 5938.“ Shodnou doložku najdeme v záhlaví vysvědčení o návštěvě „Učňovské školy v Polné“ v roce 1945, a to: „Osvobozeno od kolkového poplatku podle sazeb. položky 111/117-e poplat. zákona z roku 1850, č. 50 ř. z.“. Zákon o osvobození vysvědčení od kolkovného platil neuvěřitelných 100 let!

V období soukromého vlastnictví výrobních prostředků – podle zásady „řemeslo má zlaté dno“ – si většina řemeslníků a živnostníků vychovávala své nástupce v daném oboru činnosti z rodinných příslušníků: obchodníci, pekaři, holiči, švadleny, krejčí, kováři, klempíři, zedníci ad. S rozvojem průmyslové výroby některá řemesla postupně upadala. V Polné to byli soukeníci, obuvníci, koláři a další. Naopak vznikaly nové učební obory: strojní zámečnický, nástrojař, instalatér, elektrotechnik atd. Větší živnosti měly v meziválečném období více učňů. Z obchodníků to byli Jan Hladík a Rudolf Chlebeček s výukou v profesi obchodní příručí. O svůj dorost pečovaly i Lidový konzum a Dělnický konzum. Většina vyučenců v tomto oboru nacházela uplatnění i mimo Polnou. „Černému řemeslu“ – zámečnický, strojní zámečnický, nástrojař, obráběč kovů – byla možnost získat vyučební list ve strojárně Rudolfa Arona nebo v továrně na kovové zboží ing. Karla Sázavského. Truhláři pak u výrobce nábytku Karla Müllera, zedníci u stavitele Josefa Linharta. U nich probíhala praktická výuka pro obor. Teoretická příprava z odborných předmětů v učňovské škole v budově chlapecké školy jednou týdně po dobu deseti měsíců v roce.

Dokladem o vyučení živnosti či řemeslu bylo Vysvědčení za vyučenou, příp. List za vyučenou opatřený kolkem, podepsaný „výučným pánem“ – mistrem vyučujícím a starostou – předsedou společenstva. Tiskopis vysvědčení za vyučenou, byl na rozdíl od současných strohých dokladů o získání kvalifikace, zdařilým, v barvě vyvedeným grafickým dílem se znaky cechů a znázorněním charakteristických nástrojů – náradí používaného v daném oboru činnosti. Vysvědčení za vyučenou, kromě nezbytných nacionálů, obsahovalo ještě další text, jako například u vyučení řemeslu obuvnickému v roce 1890: *„Představenstvo obuvnického společenstva okresu polenského v království Českém, dosvědčuje tímto, že ..., narozen v ... dne ... u pana ... v Polné od ... do ... roku řemeslu obuvnickému se učil, po celý ten čas mraově, poslušně a věrně se choval, a řemeslo důkladně se vyučil. Jelikož se výše jmenovaný vysvědčením o návštěvě školy opakovací vykázal, byl na ústní žádost svého mistra za pomocníka prohlášen, do knihy členské tohoto společenstva zapsán a doporučuje se každému na základě tohoto vysvědčení jako řádný a dobrý dělník. Na důkaz pravdy podepsáno vysvědčení toto představenstvem a mistrem vyučujícím jakož i opatřeno pečeti společenstva. Vysvědčení toto vystaveno bylo společenstvem obuvníků, sedlářů a koželuhů v Polné dne 25. listopadu 1890.“* S tímto dokumentem zpravidla odcházeli čerstvě vyučení tovaryši na zkušenou „do světa“ s cílem získat další poznatky v daném oboru. Po návratu do rodné obce a založení vlastní živnosti pověsil držitel ve své provozně záramovaný výuční list; pro návštěvníky býval umístěn na viditelném místě jako doklad prokazující kvalitu prováděné práce majitelem živnosti či řemesla. V Polné, kde ještě v první polovině minulého století bylo na tři stovky živností a řemesel byla kvalita poskytovaných služeb obyvatelům města nezbytnou podmínkou obstát v nemalé konkurenci.

Praktická i teoretická výuka učňů se uskutečňovala až do konce druhé světové války bez podstatných změn.

Zásadní změna ve výchově učňů nastala po provedeném znárodnění živností a řemesel v padesátých letech minulého století. Podle zákoníku práce se stal učební poměr pracovněprávním vztahem, ve kterém socialistická organizace vychovává učně pro kvalifikovaná dělnická povolání ve zvoleném učebním oboru. Spojuje praktický výcvik s vyučováním odborných a všeobecně vzdělávacích předmětů příp. mimoškolní a mimopracovní výchovou. Délka učebního poměru byla dvou až čtyřletá. Odborná učiliště a učňovské školy vznikaly při národních podnicích. V tomto období vstupovali polenští zájemci o učební poměr do pracovněprávního vztahu v učňovských zařízeních, zřízených u větších národních podniků většinou mimo Polnou, nejčastěji do některého z jihlavských podniků.

Výjimkou nebylo Brno ani Praha. Dětem se „špatným“ třídním původem byla doporučována hornická učiliště na Ostravsku.

Školský systém převzatý z Rakouska-Uherska přežil první republiku, Protektorát Čechy a Morava za nacistické okupace a poválečné období až do roku 1948. Po „vítězném únoru“ komunistický místopředseda vlády a ministr školství dr. Zdeněk Nejedlý do té doby fungující systém školství rozkotal a v dalších letech se reformy střídaly rychle za sebou. Zákonem z roku 1948 byla vytvořena jednotná státní školská soustava. Školským zákonem z roku 1960 byla do školské soustavy začleněna i odborná učiliště a učňovské školy. Školství bylo v tomto období prezentováno jako „konkrétní organizační struktura vzdělání a výchovy v určitém státě nebo zemi, platná v určitém období jako realizace školské politiky vládnoucí třídy.“

Koncem čtyřicátých let minulého století se tak uzavřela jedna historicky významná etapa učňovského školství včetně odborného zemědělského školství i v Polné, spolehlivě fungující v podmínkách soukromého vlastnictví živností, řemesel a zemědělství.

Prameny a literatura:

Archiv autora

Hajnová, J.: *Vzdělávání dorostu v Polné*, Polensko, č. 1/1998

Malý encyklopedický slovník A–Ž, Praha 1972

Pojmon, F.: *Polná, popis dějepisný, místopisný a statistický*, Hradec Králové 1897

Prchal, J.: *Polná ve 20. století*, Polná 2006

Jaroslav Havlíček

Dílčí údaje o prodeji stříbra z hor Přibyslavských do kutnohorské mincovny

Z období 16. století se do dnešních dnů dochovalo mnoho historických dokumentů, které nám potvrzují pokusy o obnovení těžby stříbrné rudy z počátku století a následně velký rozmach této činnosti zejména v oblasti okolo kostela sv. Kateřiny, nacházející se u obce Stříbrné Hory, které v této době patřily k Polensko-přibyslavskému panství.

Ve 4. čísle *Přibyslavského čtvrtletníku*, vydaném v roce 2002, je na stranách 3–7 otištěna pozoruhodná stať doc. PhDr. Zdeňka Pátka CSc., uvedená titulem *Svědectví archivních dokumentů*. Z hlediska následujícího pojednání ji

Ize pokládat za nesporný důkaz, že český král Ferdinand I. (1526–1564), jako i jiní panovníci před ním a po něm, měl nemalý zájem na dalším rozvoji těžby stříbra ve své říši. A to i v takových důlních revírech, které nedávaly velkou naději na vysoké výnosy tohoto drahého kovu. K těmto patřila také zdejší oblast. Pro povzbuzení podnikatelské činnosti užívali nejrůznějších pobídek, mezi něž náležela i prominutí nebo alespoň úlevy desátku na daních z těžby a zpracování stříbrné rudy. Sledovali tím posílení ekonomické a politické pozice nejen uvnitř země, ale i mimo ni.

Doc. PhDr. Zdeněk Pátek, CSc. citoval ve své stati dokument, v němž zmíněný Ferdinand I. v roce 1539 prominul na 6 let tehdejšímu vlastníku Polensko-přibyslavského panství Karlu z Valdštejna a na Skále placení předepsaných desátků (daní) z dolů „*na horách stříbrných u Přibyslavě pod svatú Kateřinu*“. Právem Ferdinand I. předpokládal, že to přispěje k vyšší aktivitě při hledání, těžbě a zpracování stříbrné rudy (galenitu). Vymínil si však, že získané stříbro bude Karel z Valdštejna a na Skále prodávat výhradně do královské mincovny, umístěné v tzv. Vlašském Dvoře v Kutné Hoře. V případě nedodržení uvedené podmínky pohrozil zrušením zmíněného prominutí desátku. Ve smlouvě je uvedena ještě jedna pozoruhodnost, a to v souvislosti s vyhlášením rozsáhlého textu dohody mezi panovníkem Ferdinandem I. Habsburským a stavy, nazvané „Urovnání o kovy a hory“, která vešla v platnost 30. března roku 1534. Jedním z podstatných bodů této smlouvy bylo stanovení fixní výkupní ceny ryzího stříbra, dodávaného z provozovaných dolů a hutí v království Českém do královských mincoven. Za hřivnu norimberské váhy téměř ryzího tzv. přepáleného stříbra o obsahu ryzího kovu cca 98,43 % stříbra se těžařům (kverkům) platilo „...**po sedmi zlatých rejnských čtrnácte groších šesti peněžích, vše českých, zlatý po24 groších a groš po sedmi peněžích českých počítajíc**...“ Za výše zmíněnou hřivnu stříbra tedy mohl prodávající dostat zapláceno 1278 bílých peněz. Pokud by někdo prodal stříbro draž, náležel rozdíl v ceně jako zisk panovníkovi. Avšak Karel z Valdštejna a na Skále měl ve smlouvě uvedenou výkupní cenu osm zlatých rejnských za norimberskou hřivnu. Je tedy možno si položit otázku, z jakého důvodu měl dostat zapláceno o 1 zlatý více, než je uvedeno ve smlouvě z 30. 3. 1534. Jaké výsledky přinesla výše popsaná „milost“ Ferdinanda I., kterou poskytl jmenovitě Karlu z Valdštejna a na Skále, se nám z doposud prostudovaných historických pramenů nepodařilo zjistit.

Karel z Valdštejna a na Skále – vlastník Polensko-přibyslavského panství s územím „*hory stříbrné u Přibyslavě pod svatú Kateřinu*“ – zemřel v roce 1543. Majetek poté přešel do vlastnictví jeho dcery Kateřiny z Valdštejna. Ta ho měla ve své neomezeném držení až do roku 1553, kdy se provdala za Za-

chariáše z Hradce, jenž se tak stal na další léta vlastníkem zmíněných pozemků.

Z doby tří výše uvedených majitelů panství – Karla z Valdštejna a na Skále, Kateřiny z Valdštejna a Zachariáše z Hradce – se dochovala část údajů o prodeji stříbra do kutnohorské královské mincovny. Je nesporné, že tam neprodali veškeré vyzískané stříbro – i když je téměř jisté, že jej neprodávali jinam. Nermalou část si totiž ponechávali pro svoji potřebu, což jim nebylo Ferdinandem I. zakázáno. Svědčí o tom přinejmenším fakt, že například Zachariáš z Hradce si nechal ze stříbra, dle poznámky v jeho deníku „*z hor pod svatů Kateřinů*“, vyrobit unikátní stříbrnou stolicí (křeslo) o dnešní váze přibližně 42 kg; dále je v deníku poznamenáno, že bylo vyrobeno ještě několik stříbrných židlí a stůl.

Zásobováním kutnohorské mincovny stříbrem v letech 1543–1561 se ve své stati zabýval Lubomír Nemeškal. Druhý zdrojem informací o prodeji stříbra do Vlašského Dvora je kniha *Kronika přibyslavská* od MUDr. Františka Půži, vydaná v roce 1914. V tomto případě autor pravděpodobně čerpal z údajů či stvrzenek, dochovaných na zámku v Přibyslavi, dnes uložených pravděpodobně v Zemském archivu v Brně ve fondu archiválií z polenského panství.

Rok	Množství	Rok	Množství	Rok	Množství	Rok	Množství
1551	11,903 kg	1554	0,257 kg	1556	15,815 kg	1557	12,485 kg
1558	4,162 kg	1559	1,519 kg	1562	16,207 kg	1563	13,662 kg
1564	5,116kg	1565	14,875 kg	1566	12,033 kg	1567	9,129 kg
1574	14,059 kg						
Celkem	131, 222 kg						

V časovém rozmezí 1551–1574 bylo celkem prodáno 131,222 kg stříbra. Ač jde o úctyhodné množství, nejedná se o celkovou produkci stříbra vydobytého na „Horách přibyslavských“.

Údaje o výkupu stříbra pro potřeby královské mincovny ve Vlašském Dvoře v Kutné Hoře z doby její existence jsou dnes uchovány ve Státním okresním archívu Kutná Hora ve fondu Horním a mincovním pod názvem Verková registra. Autor článku přímo v uvedených registrech prostudoval a ověřil záznamy z let 1562–1563. Pro rok 1562 je v knize obecný záznam „*z přibyslavských hor*“. Pro údaj z roku 1563, se podařilo objevit podrobnosti. Zejména na obalu je nápis „*Werkowe na Bile peníze lethu u 1563*“ (volně přeloženo – nákup Verkového stříbra pro ražbu Bílých peněz roku 1563). To určuje, který druh mince byl z dodaného stříbra vyražen; a na první straně a

současně první zápis zní „*Stržibra z Przibyslavi zkrz Jana Douúbka*“. MUDr. František Půža uvádí na str. 228 u tohoto roku: „*Dne 20. února přinesli měšťané polenští Jan Doubek a Jan Votruba pět pliků stříbra, jenž vedle rozdílně s vahou stojí, oznamující, že by z hor přibyslavských urozenému Pánu Zachariáši z Hradce náležeti mělo.*“

Do výsledné hodnoty množství vydobytého stříbra zasahují tři významné okolnosti. Nejprve jde o přepočítání váhových jednotek – z hřiven, lotů a kventlíků na kilogramy a gramy, přičemž při jednotlivých výkuech byly používány různé hřivny – „pražská“, „vídeňská“ nebo „norimberská“. Dále nejsou dochovány veškeré knihy se záznamy do mincovny přijatého stříbra a v dochovaných knihách se nacházejí pasáže z různých příčin nečitelné. A posledním důvodem, který ovlivňuje celkový součet vyprodukovaného stříbra, je skutečnost, že drahý kov byl také používán k výše zmíněné soukromé potřebě na reprezentační účely interiérů sídel.

Použitá literatura:

Hrdlička, J.: *Příběh renesančního křesla*, 2001

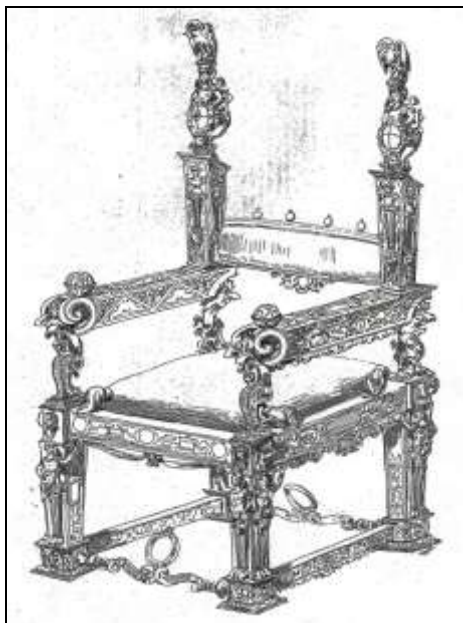
Jangl, L.: *Staré hornické a hutnické míry a váhy*, 2006

Nemeškal F.: *Zásobování kutnohorské mincovny stříbrem v letech 1543–1561*,

Studie z dějin hornictví, č. 19

Půža, F.: *Kronika přibyslavská*, 1914

Vorel, P.: *Od pražského groše ke koruně české*, 2000

Milan Šup

15. březen 1939 a události v Polné

V tomto roce uplyne 70 let ode dne, pro naši zemi tak osudného. Vojška nacistického Německa v ten čas obsadila zbytek území Čech a Moravy. Státní prezident pomnichovské republiky dr. Emil Hácha byl v noci ze 14. na 15. březen 1939 v Berlíně donucen přijmout „ochranu“ Hitlerovy Třetí říše.

V noci na 15. března 1939 na Českomoravské vrchovině i na Polensku hustě sněžilo. V nedalekém Dobroutově, podle záznamu kronikáře, napadlo místy až půl metru nového sněhu. V časných ranních hodinách se občané sedící v tuto kritickou noc u rozhlasových přijímačů dozvěděli, že německá vojska překročila hranice českých zemí. Kolony nacistického Wehrmachtu postupovaly již v této době na Prahu a směřovaly do měst a obcí na území Čech a Moravy. Strach, úzkost, zklamání i vztek občanů k příjíždějícím okupantům vyjadřují dobové fotografie. V dopoledních hodinách vpochodovali němečtí vojáci na pražský hrad. V 11 hodin zavlála nad sídlem českých králů a československých prezidentů vlajka s hákovým křížem. Také do Polné přijela téhož dne nikým nevíтанá kolona německého vojska.

První den okupace 15. března 1939 byl pro občany českých zemí, po přijetí mnichovské dohody – diktátu o odstoupení českých pohraničních území Německu z 30. 9. 1938 – , dalším velkým zklamáním ze zrady spojenců. Ztráta národní svobody po pouhých dvaceti letech samostatného českého státu byla pro drtivou většinu polenských občanů velmi bolestivá. Zejména pro stále ještě početnou obec československých legionářů, pro mladou a střední generaci obyvatel plně oddanou Masarykově Československé republice a se silným vlasteneckým cítěním. Občané si znovu v těchto dnech kladli otázku, jak by se zachoval prezident T. G. Masaryk ve dnech mnichovské krize v roce 1938. Zemřel v roce 1937, potupného diktátu a okupace se nedožil.

Naopak Němci v Jihlavě a okolních obcích s převahou obyvatel německé národnosti provolávali při příjezdu kolon německých vojáků nadšená hesla a „hajlovali“. Neaktivnější z nich, tak zvaní „ordneři“, si 15. března přivstali. Ráno se z okolních vesnic sjeli do Věžnice, obce 5 km vzdálené od Polné, a s některými místními německými obyvateli začali strhávat tabule s českými nápisy a vytloukali okna českým rodinám – Klábenešům, Starým a Musilům. Čechy ztloukli a vodili je po

vsi jako provinilce. Zabrali zdejší českou školu a učitele vyhnali. Stejně se zachovali proti české škole v Dobroníně a rodině ředitele školy Martinů. Odpoledne přijeli do Polné. S nacistickými vlajkami objížděli za velikého křiku z koňských povozů Husovo náměstí. Kde asi zůstali ti pobožní Němci, kteří se svými ženami v červených punčochách přicházeli každou neděli do polenského chrámu Nanebevzetí Panny Marie na mši svatou? Pojednou zde byla nevraživost vůči všemu českému ze strany obyvatel okolních německých vesnic - Ždírece, Dobronína, Filipovských Chaloupek, Německého Šicendorfu, Kamenné a Nových Dvorů. Nastala doba potlačování všeho, co souviselo s národní českou tradicí, doba strachu a nenávisti.

V dopoledních hodinách 15. března 1939 se mohli občané Polné z tiskoviny na červeném papíru, vyvěšené na budově radnice, dozvědět, komu od tohoto data patří moc v české zemi. Tento, pro náš národ potupný, dokument s říšskoněmeckou orlicí a hákovým křížem v záhlaví o tom v dvojjazyčném znění obyvatele města a obcí stroze informoval německým textem „*Aufruf an die Bwvölkerung*“ v jeho první polovině a ve druhé pak v notně zkomolené češtině „*Rozkas pro Obyvatele! Na rozkas Votze a nejvršího Prezidenta nemecke Armady převzal sem v zemi české s nešním dnem celou moc. Hlavni-Quartier Praha, dne 15. března 1939, Vrchni Komandant Armadni-Odil 3 Blaskowitz general Pjechooty.*“

Vojáci generála Blaskowitze po příjezdu do Polné vzali „útokem“ místní, ještě bohatě zásobená, četná řeznictví a uzenářství, Hazukovu a Hollerovu cukrárnu. Díky zlodějskému měnovému kurzu 10 korun za jedinou marku se vydatně přejídali uzenářskými a cukrářskými výrobky, o kterých se jim v tehdejší Německu ani nesnilo. Podle pamětníků se tehdy buřt či špekáček prodával za 50 haléřů, housek bylo pět za korunu a výborný cukrářský indiánek též za padesátník. Němečtí vojáci nepohrdli ani dobrým mokem z polenského pivovaru. Polenským občanům se na náměstí u kašny bezúspěšně snažili vnutit z vojenské polní kuchyně jakousi mizernou polévku, jejich „Eintopf“. Němečtí důstojníci přidělení do Polné byli k nemalé radosti obyvatel ubytováni po dobu tří týdnů ve vybraných domech. Touto nevyžádanou návštěvou byli „poctěni“ majitelé domů také při soustředění jednotek Wehrmachtu v Polné před útokem na Sovětský svaz. Po osvobo-

zení v roce 1945 byli ve stejných domech zase ubytováni důstojníci rumunské armády.

Německé jednotky odešly z Polné v dubnu 1939. To již byli obyvatelé města občany Protektorátu Čechy a Morava.

Na základě *Výnosu o zřízení Protektorátu Čechy a Morava* se naše země stala autonomním a samosprávným útvarem, součástí Velkoněmecké říše. Připomeňme preambuli z výnosu Adolfa Hitlera, kde bylo uvedeno: *„Po tisíc let náležely k životnímu prostoru německého národa českomoravské země.“* O československém státu bylo uvedeno, že *„...prokázal svou vnitřní neschopnost a propadl nyní skutečnému rozkladu. Proto Německá říše z příkazu sebezáchovy zasáhla, neboť dokázala už ve své tisícileté dějinné minulosti, že díky jak velikosti, tak vlastnostem německého národa jediná jest povolána řešiti tyto úkoly.“* Bez komentáře!

Druhý den po okupaci přijíždí do Prahy vůdce Adolf Hitler v doprovodu M. Bormanna, W. Fricka, H. Lammerse a W. Stuckarta. V doprovodu nechyběl ani duchovní otec jednotek SS Himmler a R. Heydrich, později „kat českého národa“, kterému se zdejší země stala po zásluze osudnou. Ve stejný den 16. března 1939 se po návštěvě nejvyšších představitelů nacistické Třetí říše obrátil se svým projevem na občany protektorátu prezident dr. Emil Hácha, který v rozhlasovém projevu mj. řekl: *„Nikdy v minulosti neměl náš lid tak vážnou dějinnou povinnost, aby byl naprosto svorný a jednotný. Rozhodl jsem se proto jako odpovědná hlava národa českého, že učiním co nejrychleji rozhodné kroky, které povedou k naprostému sjednocení všech vrstev národa, neboť jediné toto sjednocení zabezpečí jeho blaho a štěstí. Jsa povinen o ně pečovati, jsem odhodlán nestrpěti odstředivé snahy, žádné skupiny a frakce, které nedbajíce zájmů nejvyšších, měly by touhu nad tyto zájmy povyšovati zájmy stran a osob. V těsném semknutí nás všech a v řádném plnění národních povinností bude nejlepší záruka naší zdárné budoucnosti. Volám vás proto všechny ke klidu a ke společné poctivé s tvořivé práci.“*

Hitlerovo nacistické Německo mělo ovšem zcela jiné představy o budoucnosti českého národa, který obýval podle jejich názoru země, které náležely k životnímu prostoru německého národa. Po nástupu zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha se tento v pořadí třetí nejvýznamnější muž nacistického Německa o „zdárné budoucnosti“ – likvidaci českého národa vyjádřil zcela jednoznačně. Dne 2. října 1941 přednesl projev k představitelům okupační moci: *„Máme*

zde různé lidi. Někteří vykazují dobrou rasovou kvalitu a dobré smýšlení. S těmi to bude jednoduché, můžeme je poněmčít. Ale na druhé straně jsou zde rasově podřadné živly, které navíc vykazují špatné smýšlení. Tyhle musíme dostat ven. Na východě je hodně místa... Pak zbývá ona skupina, jež je rasově přijatelná, ale myšlenkově nám nepřátelská. Ti jsou nejnebezpečnější, neboť jde o rasově zdravou vrstvu vůdců... Můžeme se pokusit některé z nich přesídlit do Říše, do čistě německého prostředí, tam je poněmčít, převychovat. Když to nepůjde, musíme je postavit ke zdi.“ Hlavní oporou Heydrichovy protektorátní politiky se měli stát příslušníci SS.

Atentát na Heydricha byl považován za akt spravedlivé odplaty, která měla nacistickým pohlavárům ukázat, že nikdo z nich není nepostižitelný a může být kdykoliv povolán k zodpovědnosti za svoje činy. Vždyť krátce po jeho jmenování protektorem připravil zřízení ghetta v Terezíně, kam byli posláni i polenští Židé. Dne 20. ledna 1942 uspořádal v Berlíně-Wannsee tajnou poradou o systematickém vyvražďování evropských Židů. Zrůdná nacistická politika dopadla i na občany z Polné.

V období nacistické hrůzovlády byli mnozí polenští i dobronínští občané vězněni v nacistických kriminálech a koncentračních táborech; byli mučeni, někteří popraveni. Obětí holokaustu se, s výjimkou dvou žen, stala celá polenská židovská komunita. Oběti na lidských životech si vyžádalo i totální nasazení mladých občanů v Německu. V období 1939 až 1945 zahynulo 64 občanů z Polné; někteří se z věznic a totálního nasazení vrátili s podlomeným zdravím. Stali se oběťmi Heydrichova záměru na úplnou likvidaci českého národa, kterému zabránila porážka nacistického Německa ve druhé světové válce státy protihitlerovské koalice (SSSR, Velká Británie a USA).

Použitá literatura:

Prchal, J.: *Polná ve 20. století*, Polná 2006

kolektiv autorů: *Atentát na Reinharda Heydricha*, Praha 2007

---

internetové stránky Klubu Za historickou Polnou: www.kzhp.cz

FOTOGRAFIE * DOKUMENTY * ČLÁNKY * INFORMACE

Rok 1945 a rumunská armáda v Polné

S neodvratně se blížícím koncem druhé světové války se obyvatelé východní části Československa stávali stále častěji svědky masivních přesunů vojsk. Průběh byl vždy podobný – místem se prohnaly rychle ustupující složky německé armády a v zápětí dorazila první linie sovětského vojska, která se často srazila se zbytky nacistických oddílů. První sled spojenecké armády se však alespoň na Vysočině nezdržoval v místě dlouho, neboť jeho cílem nebyla ČSR, ale jádro Třetí říše. Sovětské vojáky tak brzy vystřídali příslušníci rumunské armády, jež měli za úkol eliminovat zbytkový odpor a vyčistit oblast od pozůstatků německé branné moci. Důvěru obyvatelstva k Rumunům však v žádném případě nelze označit za přílišnou – vždyť ještě v roce 1944 stál rumunský stát po boku Německa a jeho vojáci bojovali na východní frontě proti sovětským silám; o věrnosti Rumunska Třetí říši vypovídá i skutečnost, že jako jediný spojenec zaútočilo společně s Německem na SSSR již 22. června 1941.

Na československém území bojovaly od 18. prosince 1944, kdy překročil hranice 90. pěší pluk, v rámci 2. ukrajinského frontu svazky 1. a 4. rumunské armády (velitelé sbor. gen. Vasile Atanasiu a sbor. gen. Nicolae Dăscălescu). Nutno však zmínit ještě 1. rumunskou dobrovolnickou divizi, která zasáhla do bojů na Slovensku počátkem ledna 1945. Celkem se jednalo o 17 divizí, letecký sbor, 2. tankový pluk a další útvary, dohromady 248 430 vojáků¹. Do konce války osvobodili rumunští vojáci 1722 československých obcí, z toho 31 měst, a zajali 16–20 tisíc Němců.² Jejich ztráty se v literatuře uvádí mezi 55–67 tisíci padlých a raněných.³ Pohyb obou zmíněných armád se zastavil kolem 12. května 1945, a sice v případě 1. armády v prostoru Humpolec-

---

¹ Beneš, Pavel, Mainuš, František: *Ve jménu přátelství. Rumunská armáda v bojích za osvobození Československa*. Brno 1975, s. 167. 1. armáda nasadila do bojů 84 142 mužů, 4. armáda 116 432. Úhrn nasazených pozemních sil činil 231 395 mužů, ke kterým se přidalo ještě 14 259 mužů jednotek leteckých a protiletadlových a 2776 námořníků.

² Různá literatura uvádí přirozeně různá čísla, mnohdy i značně odlišná.

³ Nejpresnější údaj uvádí 33 241 padlých a nezvěstných a 33 254 raněných, tedy 66 495 celkem. Totéž číslo se objevuje in Beneš, P., Mainuš, F.: c. d., s. 167.

Štoky-Šlapanov, 4. armáda pak postoupila více severněji přes Odranec do prostoru Ždírec-Vepřová.

Do akcí na území Polenska zasáhly po 9. květnu 1945 oddíly 2. horské divize (4. a 5. pluk horské pěchoty, 2. pluk horského dělostřelectva a 38. ženijní pluk – na konci bojů celkem 6749 mužů, velitel brig. gen. Constantin Iordăchescu (1893–1950), která se do Polné dostala rychlým přesunem od Ostrova nad Oslavou, a 3. horské divize (3. a 6. pluk horské pěchoty, 3. pluk horského dělostřelectva a 39. ženijní pluk – celkem při skončení bojů 7455 mužů, velitel div. gen. Pompei Demetrescu (1893–1953)⁴, jenž se přesunula z Bohdalova. Zmíněná tělesa byla dislokována především v prostoru obcí Věžnice-Polná-Dobrouť-Dobronín. Od 13. května až do června sídlilo velitelství 2. divize ve Věžnici (okres Havlíčkův Brod), velitelství 3. divize pak v Dobroníně. Výčet však není úplný, neboť z dobových záznamů vyplývá, že přímo v nejbližším okolí Polné se pohyboval ještě 36. pluk protitankového dělostřelectva (mimodivizní, podřízen přímo velitelství 1. armády), na jehož vojáky se dodnes zachovala řada stížností. Celkově se odhaduje síla vojska v samotné Polné na 2000 vojáků a přes 1000 koní, okolní obce nepočítaje. Počty však poněkud znesnadňuje zpráva, že 19. května část Rumunů odjela. O počtu rumunských vojáků se nám vůbec zachovalo minimální množství zpráv; pouze kpt. Ing. Karel Sázavský hlásil ubytování 40 důstojníků a 700 vojáků v prostoru za hřbitovem sv. Barbory.

První rumunské jednotky dorazily do Polné v sobotu 12. května 1945, při čemž je nutno podotknout, že již předchozího dne, tj. 11. května, zajišťoval ve městě prostory rumunský ubytovací oddíl. Vztah obyvatelstva k rumunskému vojsku a celkovou náladu velmi dobře vystihuje lakonická poznámka P. ThDr. Jana Poříckého, člena RNV v Polné: „*Přijeli Rumuni. Otrhaní. Nelze se s nimi dohovřiti, leda trochu němčinou. Brzy se rozkřiklo, že kradou. Nové zakopávání a schovávání.*“⁵ Podobně neoplývala radostí ani městská kronikářka a poštmistrová Karolína Tesařová: „*Nejvyšší nepříjemným zjištěním – někteří rum. vojáci chovali se příliš shovívavě k Němcům.*“⁶ Stav společenského ovzduší navíc příliš nezklidňovala občasná střelba a zajisté také množství nehlášených zbraní, nacházejících se prakticky v každé domácnosti (Národní

---

⁴ Obě divize spadaly pod velení 1. armády. Obsahovaly ještě několik menších pomocných jednotek, např. 38. a 39. skupinu (v orig. kompanii) policie.

⁵ Městské muzeum Polná (dále MMP), Po-FS 37 990, strojopis P. Poříckého.

⁶ Moravský zemský archiv Brno, Státní okresní archiv Jihlava (dále SOkA Jihlava), Archiv města Polná, i. č. 270 – Pamětní kniha města Polné r. 1935–1947, pag. 423.

výbor v Polné odevzdal 18. června 1945 posádkovému velitelství v Havlíčkově Brodě 6 kulometů, 32 automatických pistolí, 280 pušek a 40 beden s náboji, což zdaleka nepostihuje počet zbraní nelegálně držných soukromými osobami, v některých případech dodnes).

Již 13. května směřovaly na místní vojenské velitelství rumunských oddílů v chlapecké škole první stížnosti. Toho dne došlo k nedorozumění se skupinou rumunských vojáků, jež si kladli neoprávněné nároky na množství zásob; celou věc uklidnil přísnou domluvou člen RNV Josef Forstner, ovládající rumunštinu. Stejného dne dokázali rumunští vojáci též blíže nespecifikovaným způsobem znečistit městský vodovod a podle zpráv navíc pomáhali německým zajatcům v přestrojování do civilních oděvů. Stížnosti docházely také z Dobrouтова, kde byl rozložen 6. pluk horské pěchoty pod velením majora Victora Cristey. Dne 14. května vypověděl do protokolu dobroutovský občan Karel Pařík, že našel ve struze asi 300 kg zkaženého a silně zapáchajícího hovězího masa, které odhodili rumunští vojáci. Tito v záпětí rekvírovali živý skot a prasata. Podle další dobroutovské obyvateľky Vaňkové zabíjeli rumunští vojáci domácí zvířectvo a rabovali zásoby. Celkově vzato si jednotliví příslušníci rumunské armády se zásobovacími směrnici příliš starostí nedělali a rekvírovali bez povolení vskutku leccos, o čemž vypovídá i hlášení škpt. Václava Kouklíka z RNV v Polné: „*Rumunská armáda působí jak veřejnému tak i soukromému hospodářství nezměrné škody. Se všech stran docházejí nám stížnosti na ně, že sečou pole ke krmení dobytka a koní. Všechny zákroky v tomto směru byly bez výsledku. V pivovaře vypustili 15 hl piva do kanálu svévolně.*“ Závažným problémem se stalo plošné spásání luk i polností: „*Přes jeden tisíc koní pase se na polích u reservoiru městského vodovodu. Tyto koně posbírali Rumuni v okolí a jimi spásají naše obilí.*“⁷ Úroda tak byla rychle likvidována ke značné nelibosti majitelů polních pozemků i národních výborů. Přes všechny domluvy a pokusy o nápravu rázně i méně rázně se nepodařilo tento problém odstranit až do odjezdu Rumunů z Polné. Dá se říci, že škody tímto způsobem napáchané vznikaly zčásti zbytečně, neboť zvýšenou spotřebu krmiva vyvolávali vojáci sami neúměrnými rekvizicemi koní (k jednomu vozu byli zapraženi i více než 2 koně). Kromě krmiva pro koně vyžadovalo vojsko přirozeně i proviant k zaopatření vojáků – proto bylo veliteli III. divize horského dělostřelectva přiděleno dle příkazu předsedy MNV Jindřicha Pešáka 2000 kg mouky na pečení chleba, kterou dodali celkem tři polenští pekaři.⁸ Zásobování ubytovaného rumunského vojska bylo zapříčiněním špatné orga-

---

⁷ Takto byl například zdevastován háječek u městských jatek.

⁸ MMP, Po-FS 48 452.

nizace řešeno několikrát, starost padla vždy na polenský RNV. Ten také prostřednictvím Jindřicha Pešáka dojednával nápravu u oblastního velitele rumunské armády v Jihlavě. Díky tomuto zásahu bylo například nařízeno pást koně pouze ve vyhrazených lokalitách za celkovou náhradu 300 000,- Kčs.⁹ Škody způsobené spásáním však nakonec byly zmírněny mimořádně příznivým počasím, neboť na zničených polích stačilo obilí vyrůst do žní znovu.

Dne 22. května bylo již poněkolkáté upozorňováno na střelbu vojáků po lesní i polní zvěři a lovení ryb granáty za stálého ohrožování života. Podobně vyznělo i hlášení šštrážm. Josefa Balliše a šštrážm. Karla Adamce ze Stanice Národní bezpečnostní stráže v Polné¹⁰, kteří v Březině narazili na skupiny vojáků používajících k lovení zvěře a ptactva vojenských pušek. Stejného dne plenili rumunští vojáci pole polenského řezníka Josefa Kubíčka. Dne 26. května hlásil posádkový dozorčí důstojník kpt. pěch. Ing. Kozák, že den předtím bylo zakročeno za pomoci rumunské policie na žádost Antonína Jaroše a Ludvíka Klusáčka proti rumunským vojákům, kteří působili škody na jeteli a jařinách. Dne 1. června se dostavil na národní výbor Josef Smejkal z Polné a ohlásil další podivný incident, plně objasňující vztah rumunských vojáků k zásobám. Na jeho poli se pásli kůň. Za Smejkalem přišel neznámý rumunský voják a nabídl mu, aby si koně vzal. Smejkal návrh odmítl s tím, že nemá co dát žrát ani svým krávám, natož pak koni. Voják odvětil, že tento kůň „není od jejich části“, a že ho tedy zastřelí. Namířil na něj pušku, zastřelil jej a tělo nechal ležet na poli.¹¹ Až humorně působí hlášení posádkového dozorčího důstojníka por. JUDr. Jana Pochobradského z 8. června 1945, že Rumuni ničí pasením koní pole raných brambor (!). Ve městě se vojáci zařídili také po svém: „*Rumuni se v některých ulicích zařizují zcela po tábornicku. Vaří si tam i drůbež, hlavně kačeny, jež však pohřešují naše hospodyně a rodiny.*“¹²

---

⁹ Archiv Jana Prchala z Polné, doplňky pamětníků k práci K. Tesařové „*Polná – 1945. Jaro našeho osvobození*“. Strojopis Rudolfa Radouše, s. 6. Informace Jindřicha Pešáka. Získaný obnos 300 000,- Kč byl na veřejné schůzi v polovině června ponechán na zakoupení vodovodních trubek pro rozšíření městského vodovodu.

¹⁰ SNBS, stanice Národní bezpečnostní stráže, byl soudobě užívaný termín pro bývalé četnické stanice, od července 1945 oddělení Sboru národní bezpečnosti. Blíže viz Kvapilová, Iva: *Přehled organizačního vývoje Sboru národní bezpečnosti v letech 1945–1948 se zaměřením na veřejně bezpečnostní (resp. pořádkovou a kriminální složku)*. In: Internetová verze Sborníku AMV, 1/2003. Dostupný z: http://www.abscr.cz/data/pdf/sbornik/sbornik1-2003/vyvoje_snb.pdf [cit. 5. 2. 2008].

¹¹ MMP, Po-FS 37 920.

¹² SOKA Jihlava, Archiv města Polná, i. č. 270 – Pamětní kniha města Polné r. 1935–1947, pag. 441, zápis Karoliny Tesařové.

Z hlášení posádkového dozorčího důstojníka Josefa Šímy z 11. – 12. června vysvítá i poškozování lesů: zástupce Lesní správy v Polné si stěžoval, že rumunští vojáci odebrali bez řádných poukazů již asi 200 m³ dřeva a že zákroky hajných jsou naprosto ignorovány. Po předání rumunské vojenské policii byla věc vyřízena s tím, že rumunští důstojníci projevili ochotu dříví zaplatit. Důstojným zakončením odstavce bude zajisté hlášení z 5. a 6. června kpt. Ing. Karla Sázavského: „*Občan Jaroš od Velké cihelny odháněl Rumuny z pole, ti jej zajali a zavřeli v Dobroníně do chlívků.*“¹³

Že při pobytu vojska dochází ke škodám, a mnohdy i značným, je nepsaným pravidlem. Nicméně málokdy se počítá se škodami spáchanými z nedbalosti, které často zanechávají horší následky než úmyslné ničení a rabování. Dne 15. května 1945, tedy pouhé tři dny po příchodu rumunských jednotek do Polné, se kolem 4. hodiny odpoledne ozvaly krátce za sebou dva výbuchy od stodoly Saláškova statku na Vývoze, tedy v dnešní Jungmannově ulici. Rumunské vojsko stodolu zabralo jako sklad třaskavin a patrně při neopatrné manipulaci s některou z výbušnin došlo k jejímu výbuchu, který následně způsobil explozi veškerých dalších zde uložených. Druhá, daleko silnější detonace, vytloukla mnohá nedávno zasklená okna a poškodila několik domů v okolí stodoly, z nichž Vackův domek se stal neobyvatelným. Horší zjištění však následovalo při průzkumu stodoly samotné – výbuch zabil 15 zde se nacházejících vojáků a 2 důstojníky rumunské armády (podotýkám však, že počty zemřelých vojáků se v různých pramenech liší)¹⁴ a na 40 dalších zranil. Lehká zranění ošetřil personál místního lazaretu, těžce ranění vojáci museli být transportováni do jihlavské nemocnice. Následujícího dne byli zabití vojáci po pravoslavném

---

¹³ MMP, Po-FS 48 461. Snaha obyvatel o hlídání vlastní úrody je patrná i z jiného případu, kdy byl rumunskými vojáky poblíž Machovy cihelny napaden mladík, který s puškou strážil své pole jetele – viz hlášení kpt. JUDr. Josefa Libuse z 2. června 1945.

¹⁴ Dochoval se záznam jmen zabitých: voj. Toma C. Petre, Cărstov D. Tudor, Joan N. Alexandru, Raicea M. Sterie, Gemann J. Joan, Picu J. Joan, Mitran N. Marin a Matei J. Marin (bratři), Frăncă Nie, Malin M. D. Tru, serg. major Enache M. Nicolae od reg. 1. Art. (patrně 1. dělostřelecký pluk), pohřbeni u kostelní zdi ve společném hrobě č. 155. Karolina Tesařová uvádí další tři jména pohřbených u hřbitovní zdi, jež však nejsou evidována v soupisu vojenských hrobů: voj. Butica Nița od Compania 39 Transmissiuni, tedy 39. spojovací roty (součást 3. divize), Zillmann Aug. a Orga Cornel, oba od Ambulanta 39 Munte, tedy horští zdravotníci z 3. divize. Celkový počet vyjmenovaných vojáků ale dělá pouze 14 a není zde zmíněno jméno žádného důstojníka. V různých zprávách o neštěstí se navíc uvádí i různé počty zabitých, nejčastěji 17 nebo 18.

obřadu s vojenskými poctami pohřbeni na hřbitově sv. Kateřiny, část u zdi kostela, druhá část u jihozápadní zdi. Jako by neštěstí nebylo dost, ve stejný den, kdy byly do země spouštěny ostatky zabitých, se ve Varhánkově rybníce na Horním městě utopil rumunský voják Traian Stoica při plavení koně.¹⁵

Salášková stodola nebyla však jedinou, jenž se stala „obětí“ rumunského vojska. Velitel Stanice NBS v Polné vrch. strážm. Zadina byl nucen hlásit národnímu výboru, že 5. června v 5.30 zapálili rumunští vojáci z nedbalosti děkanskou stodolu u silnice vedoucí z Polné do Hrbova, čímž děkanskému úřadu vznikla škoda 60 690 K. Svědci vypověděli, že v době vzniku požáru spali uvnitř dva vojáci. Poté, co byli vzbuzeni a upozorněni na oheň, se ho pokoušeli uhasit, nicméně neúspěšně. Místo, aby celou věc oznámili, ujeli do města a k požáru se již nikdo nehlásil.¹⁶ Nedbalost vojáků si vyžádala svoje škody i v okolních obcích, např. 21. května hlásila Věžnička hned dvakrát požár u Tomáše Smejkala v čp. 22, který zavinili rumunští vojáci vystřelováním světlic. Poprvé byla zapálena hranice palivového dříví a v poledních hodinách prorazila další světlice střechu a podpálila suchou píci. Požár byl díky místním dobrovolným hasičům lokalizován a škoda povstala minimální.¹⁷ Téhož dne byly na Kateřinově nalezeny dva odjištěné granáty, které zde s největší pravděpodobností zanechali rumunští vojáci, jež se zde zdržovali. Toto hrubě nedbalostní jednání mohlo mít následky daleko závažnější.

Značná nedisciplinovanost rumunské armády ještě zvýšená pohybem na dobytém území cizího státu, kde se nacházelo hojně „válečné kořisti“, přímo způsobovala páchaní trestné činnosti ve velkém. Velitelství již předem počítalo s budoucím problematickým chováním vojáků, protože v obvodu II. divize působila hotovost rumunské vojenské policie pod velením npor. Aurela Chetraru, který v Polné i se svým mužstvem sídlil v budově pobočky banky Slavie. Dne 22. května vyslaná hlídka NBS ve Věžnici od předsedy tamějšího NV Josefa Škoudlila zjistila, že rumunští vojáci zde od 12. do 19. května 1945 spáchali nejméně 16 krádeží. Zhruba ve stejné době došlo i k prvnímu násil-

---

¹⁵ Městský úřad Polná, Hřbitovní kniha hřbitova u sv. Kateřiny, s. 79. Utonulý byl pohřben do hrobu č. 155 stejně jako minulého dne zemřelí vojáci. Na totéž místo byli přiřazeni i Hans Seidner, zemřelý 18. května, a Ion Vulpe, zavražděný 22. – 23. května. Další příslušník rumunské armády, Sioryhe Hanza, zemřel v Polné 13. května a byl pohřben do hrobu č. 878. Pozůstatky rumunských vojáků byly dne 7. dubna 1951 převezeny na Ústřední hřbitov do Brna.

¹⁶ MMP, Po-FS 37 932.

¹⁷ MMP, Po-FS 48 433/3. Další informace nabízí archiv Obecního úřadu ve Věžničce, Kronika sboru dobrovolných hasičů, zápis z 21. 5. 1945.

nému deliktu – 20. května hlásila Stanice NBS v Polné, že předchozího dne kolem 21.30 hodin přepadla skupina osmi ozbrojených rumunských vojáků českého rolníka Františka Wasserbauera na samotě Mastník u Brzkova. Násilím se dobývala do budovy a Wasserbauer jim nakonec otevřel, v domnění, že jde o vojáky Rudé armády. Byl vojáky odzbrojen a odcizením přišel o 8000 Kčs, kapesní hodinky, 2 budíky, 4 páry bot a různé oděvní součásti, chovnou prasnici o hmotnosti 160 kg a 2 vepře o hmotnosti á 80 kg. Celková škoda činila asi 40 000 Kčs a byla nahrazena velitelstvím 2. rumunské divize, dislokováné toho času z části v Pávově (Pfaffendorf). Banda byla dopadena až vyšetřovací skupinou, vedenou vrch. strážm. Zadinou z Polné, a s pomocí dvou ruských důstojníků zatčena v Pávově, kde již na ohni opékala ona ukradená prasata. Dle vyjádření velitele 2. rumunské divize měli být vojáci postaveni před vojenský soud.¹⁸ Dne 1. června hlásil opět vrch. strážm. Zadina ze Stanice NBS v Polné, že 31. května kolem 17. hodiny byl na okresní silnici mezi Polnou a Věžničkou rumunskými vojáky náležejícími ke IIa baterii 36. dělostřeleckého pluku oloupen a zraněn Alois Štoček z Polné, který se nedávno vrátil z koncentračního tábora. Na místo se dostavil špkt. Václav Kouklík, strážm. Václav Tůma a čtyřčlenná hlídka rumunské policie. Zjištěno bylo následující: Štoček byl společně s polenskou občankou Jaroslavou Veselou (později Hajnovou) při vycházce kolem Březiny přepaden rumunským vojínem, který jej ohrožoval nožem. Při obraně mu Štoček nůž vyrazil z ruky a udeřil jej do obličeje. Získal tak čas, aby mohla J. Hajnová utéct a přivolat pomoc. Následně příběhlo z lesa několik dalších rumunských vojáků, z nichž jeden držel Štočka v šachu namířenou puškou, a ostatní ho bili pažbami. Nakonec byl oloupen o prsten a peněženku s obnosem 1500 Kčs. Při vyšetřování¹⁹ vyšla najevo jména útočnicků: voj. Bodea Gheophe, voj. Mereantu Arigorl, voj. Gulea Martin a voj. Tuca Ilie, všichni příslušející ke zmíněnému 36. dělostřeleckému pluku. Alois Štoček skončil s mnoha podlitinami v oblasti hlavy na ošetrovně prozatímní nemocnice ve Varhánkově ústavu.²⁰ Jedno z hlášení špkt. Václava Kouklíka postihlo i trestnou činnost Rumunů: „*Vnikají do domů a odebírají věci tvrdíce, že to jsou byty Němců. Po jejich odchodu zbývá jenom pustý byt. Odebírají i nejnnutnější věci*“. Tyto případy dokumen-

---

¹⁸ MMP, Po-FS 37 291.

¹⁹ Podle svědectví Jaroslavy Hajnové nechal rumunský důstojník nastoupit celý vojenský tábor, rozložený na Bratských loukách, a Alois Štoček měl určit pachatele. Srov. Hajnová, Jaroslava: *Strípky vzpomínek na konec války v Polné*. In: *Polensko* 3/2001, s. 9.

²⁰ MMP, Po-FS 37 902 a příložená lékařská zpráva MUDr. Antonína Šafaříka.

tuje i vykradení obchodu polenské živnostnice Novákové 24. května, téhož dne ohlásila vykradení bytu i Anna Dobrovolná. Během její asi dvouhodinové nepřítomnosti byly vypáčeny dveře a odcizeno rádio, plnicí pera, břitva a jiné předměty. S největší pravděpodobností skončily kradené věci v úkrytu v areálu Amylonu, kde byly následně nalezeny a předány policejnímu veliteli npor. Chetraru. Obvinění vojáci tvrdili, že jde o kořist z Maďarska, ale samotný Chetraru nahlásil věc na velení baterie jako podezřelou.²¹ Podobně 22. května byla nalezena skrýš s ukradenými svršky a rádiem. K lehkému obveselení přidávám i případ, jenž se stal přímo veliteli československých jednotek v Polné, škpt. Václavu Kouklíkovi: 11. června žádal Kouklík ze služebních důvodů o přidělení automobilu. Vůz značky Mercedes byl dodán 13. června, ještě téhož dne odpoledne však bylo Kouklíkovi auto ukradeno.

Polná se za času pobytu rumunských vojáků stala mimo jiné svědkem další vraždy. V době mezi desátou hodinou večerní 22. května a sedmou hodinou ranní 23. května 1945 byl neznámým pachatelem zavražděn tříadvacetiletý rumunský voják Ion Vulpe, náležející k posádce tábořící na louce pod lesem Březinou. Nález mrtvolu nahlásil 23. května v 17.30 hodin hospodářský adjunkt v Amylonu Václav Marek. K případu se odebrali šštrážm. Josef Balliš a šštrážm. Ferdinand Čerstvý ze Stanice NBS v Polné a za nimi se vypravila také soudní komise ve složení předsedy RNV Jindřicha Pešáka, přednosta Okresního soudu v Polné JUDr. Jana Pochobradského, městského lékaře MUDr. Antonína Šafaříka, por. NBS Karla Fryše a tlumočnicka Jaroslava Sedláčka. Mrtvý byl nalezen u stohu slámy na amyloňském poli v katastru obce Polná sedící v podřepu, obličejem směrem do polí. Na mrtvole byla shledána smrtelná rána na hlavě, způsobená střelnou zbraní z bezprostřední blízkosti zezadu do týla. Tato způsobila rozdrčení horní části lebky a rozstříknutí mozkové tkáně do slámy. Osoba vojína byla napadena patrně nečekaně zezadu, aniž by se mohla bránit. U mrtvého byly nalezeny peníze a také hodinky. Celý případ vyšetřovali rumunští důstojníci sami a čeští aktéři případu mohli být přítomni pouze jako pozorovatelé, aniž jim bylo umožněno zasahovat do případu. Rumunská komise nejprve usoudila, že rána byla způsobena úderem tupým předmětem, a tedy, že vraždila civilní osoba. Jistý rumunský voják z neznámých důvodů z vraždy obvinil přímo adjunkta Marka. Dne 24. května byla v dívčí škole provedena soudní pitva, která však úder vyloučila a potvrdila prvotní domněnku české soudní komise, tedy usmrcení střelnou

---

²¹ MMP, Po-FS 48 445.

zbraní. Toho dne byla mrtvola pohřbena na hřbitově sv. Kateřiny.²² Během vyšetřování byl Rumunův zatčen též učitel Václav Prokůpek, zatčení se však ukázalo jako mylné. Vzhledem k neumožněnému vyšetřování české straně nedospělo šetření k žádným uspokojivým výsledkům a celá věc patrně vyzněla do prázdna.²³

Značné počty vojáků přirozeně vyvolávaly těžkosti s jejich ubytováním. Již výše bylo zmíněno ubytování 700 vojáků a 40 důstojníků za kostelem sv. Barbory, vojenské tábory se nalézaly pod Amylonem, u městských jatek a „pod Kambušovými“, nicméně jako ubikace sloužily i budovy v jiných částech města; např. hospodářská škola na Horním městě, hotel Culka na náměstí, prázdna Sedláková stodola na Podhoře. V budově chlapecké školy sídlilo kromě ubytovaných vojáků i místní vojenské velitelství, zabrána byla i budova dívčí školy, kde sídlil rumunský vojenský lazaret a posádkový lékař Dr. Diamandescu (ten též vypomáhal MUDr. Antonínu Šafaříkovi v místním nouzovém lazaretu, umístěném v budově Kaplanky). Rumunští vojáci obsadili též kateřinovský kopec, kde v místě bývalé poustevny vydávala proviant polní kuchyně.²⁴ Důstojníci byli ubytováni většinou v soukromých bytech. Rumunská vojska se však nenacházela pouze v Polné, ale i okolních obcích a prostoru mezi nimi – velké soustředění vojska (horské dělostřelectvo) zažil Dobroutov, kam část Rumunů dorazila již večer 10. května a setrvala zde do 2. června. Při odchodu vojska zde byla pravoslavným popem sloužena slavnostní mše a příslušníci dobroutovské posádky na památku vztyčili na návsi velký březový kříž.²⁵ Vojáci tábořili i na Bratských loukách a ve Věžničce, další rumunská

---

²² Zápis o vraždě uvádí jako místo pohřbu hřbitov sv. Barbory, avšak hřbitovní kniha obsahuje údaj, že mrtvý byl pohřben u sv. Kateřiny společně s vojáky zabitými 15. května výbuchem munice, proto se přikláním spíše k této variantě.

²³ MMP, Po-FS 37 937. Připojen nákres místa činu provedený příslušníky bezpečnostní stráže a ohledací protokol.

²⁴ Informace Ludmily Vomlelové z Polné.

²⁵ Prchal, Jan, Šup, Milan: Dobroutov 1356–2006. Polná 2006, s. 34. Kříž byl postaven před domem čp. 39 ve středu obce. Po několikerém obnovování ztrouchnivělého dřeva byla v roce 1999 zřízena replika z kovových trubek. Nápis, umístěný na kříž roku 1945, „Věčná sláva padlým hrdinům první dělostřelecké rumunské divize za Československo 1944–1945“, byl s největší pravděpodobností přinejmenším nepřesný, neboť 1. dělostřelecká divize v rumunské armádě za 2. světové války neexistovala a 1. pěší i 1. horská divize byly rozpuštěny již v listopadu 1944. Téměř jistě šlo o mýlku v označení vojenského tělesa. Divize (rum. Divizia) představuje několik tisíc mužů; součástí 3. horské divize však byl i **Divizion 1 Tunuri Munte** (součást 3. pluku horského dělostřelectva), který může názvem divizi

posádka se nacházela ve Věžnici. S Rumuny se setkala též Zhoř – sem dorazili v sobotu 12. května v počtu zhruba 500 vojáků. Tři vyšší důstojníci a asi 15 vojáků se ubytovalo na faře. Ve Zhoři zůstali do druhého dne, kdy do podvečerních hodin odpočívali a poté se přesunuli do Polné. Podruhé navštívili rumunští vojáci Zhoř až těsně před odchodem do Rumunska – 11. června se v horním patře farní budovy měl ubytovat neznámý rumunský generál spolu se třemi důstojníky a přečkat zde dvě noci až do odjezdu ostatních jednotek z Polenska.²⁶ Za účelem opatřování potravin a především krmiva pro koně se však Rumuni pohybovali prakticky po celém území Polenska, podle svědectví zajížděli kosit jetel např. do Nadějova apod.

Ne všichni ubytovaní se chovali ke svým hostitelům příslušným způsobem, což někteří nesli s obtížemi. Kronikářka Karolina Tesařová se ke vzniklé situaci vyjádřila kulantně: „*Někteří Rumuni vzbuzují oprávněnou nelibost těch, u nichž jsou ubytováni.*“²⁷ Větší problémy však nastávaly kvůli množícím se případům, kdy si jednotliví vojáci hledali ubytování „na vlastní pěst“. Např. 21. května se k večeru vojáci dobývali do různých domů na Podhoře a v Židovském městě, odkud byli hlídkami odesíláni do chlapecké školy. Zátky však byly marné, neboť následujícího dne zabírali Rumuni ve stejných místech byty znovu. Dne 26. května museli být dvakrát vyklízeni rumunští vojáci z bytu Josefa Libery z Polné čp. 812, neboť se uvnitř nacházelo šest malých dětí. Dne 5. června hlásil posádkový dozorce důstojník Václav Prokůpek další otřesný případ. Ve 2.30 ráno se dobývali nejméně 2–3 neznámí vojáci (dle domněnky Rumuni) do domu čp. 722 na Zápeklí. Zde bydlící Stanislav Nevlud nechtěl otevřít a ptal se, co rušitelé chtějí. Uslyšel jen slovo nůž, tedy jim přes dveře nabídl chleba. Na tento počín reagovali výhružkou „strelím“, načež skutečně vystřelili. Nevlud byl zasažen pod levým ramenem; střela poranila plíce a vyšla ven lopatkou. Zraněný vzbudil sousedy a za pomoci MUDr. Šafaříka byl dopraven do Varhánkova ústavu na ošetření. Jelikož venku stále vládla tma, nebylo možné tento čin Rumunům dokázat.

Ke kurióznímu incidentu došlo 11. června na pile Jindřicha Procházky, kde jistý rumunský motocyklista neustále projížděl dvorem a „*každých pět minut*

---

připomínat. Jedná se však o pouhý **1. prapor horského dělostřelectva**. Zde patrně došlo k omylu – na kříži by zřejmě mělo stát buď „*sláva prvnímu praporu horského dělostřelectva*“ a nebo „*sláva 3. horské divizi*“. V Dobroučce byl dále přítomen ještě 6. pluk horské pěchoty.

²⁶ Coufal, Jindřich: *Staletá historie zhořské farnosti, část 2*. Polná 2006, s. 83.

²⁷ SOKA Jihlava, Archiv města Polná, i. č. 270 – Pamětní kniha města Polné r. 1935–1947, pag. 434, zápis Karoliny Tesařové.

vyžadoval otevírání a zavírání brány“.²⁸ Když majiteli pily došla trpělivost a odmítl dveře nadále otvírat, hrozil mu voják zastřelením, jestli nebude „po jeho“. Vzhledem k obrovskému množství výtržností, páchaných rumunskými vojáky, povolil RNV v Polné vyhláškou z 5. června 1945 civilnímu obyvatelstvu v případě vloupání či přepadení **použít zbraně**.²⁹

Celkové chování rumunských vojáků na území Polenska z pohledu civilního obyvatelstva připomínalo spíše počínání lupičských tlup z 19. století než pravidelnou organizovanou armádu, nicméně ani spolupráce s československými jednotkami nevykazovala žádnou ochotu, naopak se mnoho rumunských vojáků sblížilo spíše s německými zajatci. Dne 22. května odpoledne byla do Věžnice vyslána hlídka štrážm. Josefa Balliše a štrážm. Karla Adamce ze Stanice NBS v Polné, aby zjistila škody napáchané prochájecím německým vojskem. Při prošetřování možnosti, že tam ubytovaní rumunští vojáci přijímají do svého tábora německé zajatce, kterým poskytují civilní oblečení a stravu, byli četníci velitelem místního rumunského útvaru pplk. Konstancou Andokem vykázáni, a skutečně raději odešli, aby předešli násilnostem. Škpt. Kouklík podává následující zprávu: „*Jejich smýšlení [Rumunů] je germanofilské. Nám vzali 5 německých zajatců, převlékli je do rumunských uniforem a zajeli do Kamenné, kde loupili byty českých lidí. Byty a statky německých občanů nechali na pokoji. Dnes v noci pokoušeli se dvakrát proniknout do tábora zajatců. Bylo po nich stříleno, načež utekli.*“³⁰ Z hlášení posádkového dozorcího důstojníka z 25. května vyplývá, že po československé hlídce, zasahující proti rumunským polním škůdcům, bylo Rumuny stříleno. Střelbou ohrožovali rumunští vojáci české hlídky také předchozího dne. K nepříliš slavnému incidentu došlo také v Dobroutově. Do protokolu u Národního výboru v Dobroutově uvedli Josef Gregar, Petr Šturm, Jan Rosický, Bedřich Havlíček, Jan Havlíček a Ladislav Matějčík, všichni z obce Dobroutova, následující: jmenovaní byli 27. května ustanoveni na příkaz ruského důstojníka doprovázejícího cca 1000 německých zajatců jako hlídka zabezpečující klidný pochod. Když jejich služba skončila, vystřelili odcházejícím na pozdrav několik ran do vzduchu. Kdesi skrytí rumunští vojáci však střelbu zjevně špatně pochopili, neboť se domnívali, že se střílelo po nich. K hlídce se chovali hrubě a fyzicky ji napadali; nakonec i přes propuštění Čechů rumunským důstojníkem, kterému vše vysvětlili, byli tito skupinou 5–8 vojáků zbiti pažbami a klacky. Bedřichu Havlíčkovi se po napadení podařilo utéct, voják

---

²⁸ Hlášení posádkového dozorcího důstojníka Josefa Šímy z 12. června 1945.

²⁹ MMP, Po-FS 37916.

³⁰ MMP, Po-FS 37 913.

po něm však při útěku střelil z pušky. Naštěstí nezasáhl.³¹ Po nastalých incidentech již zjevně ztratil polský Revoluční národní výbor k rumunské armádě důvěru a požadoval po velení divize rozhodnutí zřít smíšené dvoučlenné rumunsko-české hlídky, nařídít rumunským vojákům večerku a všem kromě stráží zakázat nošení zbraní. Z nařízení rumunského vojenského prokurátora se tak sice stalo již 21. května³², nicméně příkaz se minul účinkem.

Ke zklidnění napjaté a chaotické situace a obveselení obyvatel byl 3. června uspořádán „sportovní den rumunské armády“³³. Kromě Rumunů se náplně účastnily i československé tělovýchovné jednoty a junácká organizace. Kromě sportovního dne se zachovaly útržkovité zprávy též o přátelských utkáních polských fotbalistů s vojáky sovětské i rumunské armády. Mimo to existují fotografie, dokumentující i slavnostní pochod vojáků Husovým náměstím při odchodu do Rumunska.

Již na samotném konci pobytu rumunských vojsk v Polné došlo ve Věžnici k nešťastné události. Po silnici projíždělo vojenské nákladní auto s rumunskými vojáky. Jeden z nich zaregistroval na blízké stráni neurčitý pohyb a vystřelil tím směrem, domnívaje se, že vidí srnu. Bohužel, jednalo se o mladíka Václava Pípu, který besedoval poblíž vsi se svou snoubenkou. Kulkou byl těžce zraněn a zanedlouho zemřel.³⁴

Rumunské jednotky setrvaly na Polensku téměř přesně jeden měsíc. Dne 13. června 2. i 3. horská divize započaly dlouhý pochod domů; ze 13. června se zachoval záznam o novém sídle velitelství 3. divize, a sice v Záborné, odkud patrně řídilo plynulý přesun vojáků směrem na východ. S největší pravděpodobností v těchto dnech procházely okolím i jednotky jiných vojenských útvarů, např. ve Štokách sídlilo 13. června velitelství 1. gardové divize (mimo jiné zde bylo umístěno velitelství celé 1. rumunské armády), proto zajisté nebyla organizace odchodu vojska věcí jednoduchou. Přesto se zřejmě podařilo obě divize přesunout během jediného dne, neboť ze 14. června se již žádná zpráva o přítomnosti Rumunů nezachovala. Jejich kroky směřovaly na Slovensko (3. divize hlásila v průběhu června svou přítomnost v Novákách, Zvo-

---

³¹ MMP, Po-FS 37 935.

³² MMP, Po-FS 48 444 a 48 447.

³³ Archiv Jana Prchala z Polné, doplňky pamětníků k práci K. Tesařové „*Polná – 1945. Jaro našeho osvobození*“. Strojopis Rudolfa Radouše, s. 7. Informace P. Jana Poříckého.

³⁴ MMP, Po-20/B/2370 – strojopis Karoliny Tesařové *Polná – 1945. Jaro našeho osvobození*, s. 30. Srov. Archiv Obecního úřadu ve Věžnici, Obecní kronika.

lenu a Lučenci), odkud počátkem července 1945 překročili hranice s Maďarskem a do cíle dorazili po 18. červenci 1945.

Ze shrnutých údajů zcela jasně vyplývá, že doba prvních poválečných dní na Polensku se nedá označit za radostnou i přes „znovuzískání ztracené svobody“, abych použil ve své době oblíbené klišé. Otázkou je, jakou měrou k tomu přispěl pobyt právě rumunské armády – o jakékoliv disciplinovanosti se nedá mluvit, nicméně v případě sovětské armády bychom s největší pravděpodobností shledali přinejmenším podobný stav (navíc je nutno uznat, že množství incidentů vyprovokovali sami obyvatelé Polenska svými neuváženými zásahy často se zbraněmi v ruce). Proto jsem na rozpacích, zda mám příchod Rumunů do Polné označit za šťastnou či snad neblahou událost; jistěže mnoho dobrého Rumuni nepřinesli, avšak pobyt v našem městě způsobil tragičtější důsledky rozhodně rumunské straně (z úředních dokumentů mohu potvrdit 18 mrtvých a nevyučuji další) a s příchodem armády jiného státu mohly zůstat v historii Polné následky ještě horší. Proto bych se rozloučil přílehlavými a mnohé vystihujícími slovy kronikářky Karoliny Tesařové z posledního dne rumunské přítomnosti v Polné, 13. června 1945: „*Rumuni z Polenska již pomalu mizí. Odjíždějí. Nezvykli nám, ani my jim. V mnohém nás neuspokojili, ale to budiž zapomenuto, a těm z nich, kteří odpočívají na našich hřbitovech, budiž věčná vzpomínka.*“

Prameny, literatura, internetové stránky a rozhovory s pamětníky

Archiv Jana Prchala z Polné, doplňky pamětníků k práci K. Tesařové *Polná – 1945. Jaro našeho osvobození*. Strojopis Rudolfa Radouše.

Archiv obecního úřadu ve Věžničce, Kronika sboru dobrovolných hasičů a Obecní kronika.

Městské muzeum Polná, Po-FS 37 877–37 999 a Po-FS 48 412–48 469 (hlášení Stanice Národní bezpečnostní stráže v Polné, denní hlášení posádkových dozorcích důstojníků, vyhlášky Revolučního národního výboru v Polné, dopisy rumunských důstojníků, lékařské zprávy atd.), Po-20/B/2370 (*Polná – 1945. Jaro našeho osvobození*. Strojopis Karoliny Tesařové.)

Moravský zemský archiv Brno – Státní okresní archiv Jihlava, Archiv města Polná, i. č. 270 – Pamětní kniha města Polné r. 1935–1947, kopie uložená v archivu Klubu Za historickou Polnou.

Městský úřad Polná, Hřbitovní kniha hřbitova sv. Kateřiny.

Evidence válečných hrobů a pietních míst podle zákona č. 122/2004 Sb. – město Polná.

Beneš, Pavel, Konečný, Zdeněk, Mainuš, František: *Rumunská armáda v bojích za našu slobodu*. Banská Bystrica 1963.

Beneš, Pavel, Mainuš, František: *Ve jménu přátelství. Rumunská armáda v bojích za osvobození Československa*. Brno 1975.

Coufal, Jindřich: *Staletá historie zhořské farnosti, část 2*. Polná 2006.

Hajnová, Jaroslava: *Střípky vzpomínek na konec války v Polné*. In: *Polensko* 3/2001, s. 1–10.

Prchal, Jan, Šup, Milan: *Dobroutov 1356–2006*. Polná 2006.

Prchal, Jan: *Polná ve 20. století*. Polná 2006.

Kvapilová, Iva: *Přehled organizačního vývoje Sboru národní bezpečnosti v letech 1945–1948 se zaměřením na veřejně bezpečnostní (resp. pořádkovou a kriminální složku)*. In: Internetová verze Sborníku AMV, 1/2003. Dostupný z: http://www.abscr.cz/data/pdf/sbornik/sbornik1-2003/vyvoje_snb.pdf [cit. 5. 2. 2009]

Organizace Rumunské královské armády. Dostupný z:

www.geocities.com/dangrecu [cit. 17. 10. 2008]

Rozhovor s Ludmilou Vomlelovou z Polné dne 26. 11. 2008.

Salášková stodola po výbuchu munice 15. května 1945

Na snímku vlevo pořádková hlídka rumunské armády na zahradě u Nejedlých, květen 1945

Na snímku vpravo původní podoba tzv. rumunského kříže, postaveného v Dobroutově u příležitosti odchodu rumunského vojska

Slavnostní přehlídka příslušníků rumunské armády u příležitosti ukončení pobytu na Polensku 13. června 1945